

Asia: VN/13139/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi omaishoidon tuesta annetun lain ja perhehoitolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Hyvinvointialue

2. Kannatatteko luvussa 3 ehdotettua tavoitetta omaishoidon tuen vähimmäispalkkion korottamisesta?

Kyllä

3. Voitte halutessanne esittää huomioita ja perustella kantanne kohtaan 2:

Hyvinvointialueen näkemyksen mukaan luvussa 3 ehdotettu tavoite omaishoidon tuen vähimmäispalkkion korottamisesta on kannatettava. Vähimmäispalkkion korottaminen parantaisi omaishoitajien taloudellista asemaa ja edistäisi hakeutumista omaishoitajaksi. Vähimmäispalkkion korottamisen lisäksi tulisi huomioida myös muut keinot omaishoitajien tukemiseksi.

4. Kannatatteko luvussa 3 ehdotettua tavoitetta perhehoitajan taloudellisen aseman tukemisesta?

Kyllä osin

5. Voitte halutessanne esittää huomioita ja perustella kantanne kohtaan 4:

Hyvinvointialueen näkemyksen mukaan luvussa 3 ehdotettu tavoite perhehoitajan taloudellisen aseman tukemisesta on kannatettavaa siten, että perhehoitajien oikeusturvaa vahvistettaisiin tilanteissa, joissa lapsen sijoitus päättyy ennakoimattomasti muusta kuin perhehoitoperheestä johtuvasta syystä. Lakiesityksessä esitetään yhden kuukauden ylimääräistä palkkiota tilanteissa, joissa perheeseen ei tavoitteesta huolimatta saada uutta sijoitusta toimeksiantosopimuksen irtisanoutumisen aikana. Yhden kuukauden lisäkorvaus on osittain ristiriitaista. Millaisissa ennakoimattomissa tilanteissa perhehoidon päättyttyä maksettaisiin vielä irtisanomisajan lisäksi lisäkuukaudesta korvaukset? Esitetyn korvausmallin sijaan, Hyvil Oy:n lausuntoon viitaten, selkeämpää olisi pidentää nykyistä kahden kuukauden irtisanomisaikaa kolmeen kuukauteen siltä osin, kun kyseessä on ennakoimattomaan perhehoidon päättyminen perhehoitajasta riippumattomasta syystä. Huomioitava on myös, kuten Hyvil Oy lausunnossaan toteaa, että kirjausta oikeudesta palkkioon tulisi tarkentaa, ettei hyvinvointialue joudu maksamaan tyhjästä paikasta,

vaikka paikalle olisi osoittaa uusi hoidettava. Lisäksi ennakoimattomasta syystä päättyvän perhehoitosuhteen irtisanomisajan täytyy olla oikeasuhtainen, jotta perhehoitajuuden intressinä säilyy hoivatyön toteuttaminen ja perhehoitajuuteen ja hoidettaviin sitoutuminen säilyy työssä.

6. Kannatatteko omaishoidon tuen palkkion korotuksen kohdistamista omaishoidon tuen vähimmäispalkkion korottamiseen?

Kyllä

7. Voitte halutessanne esittää huomioita ja perustella kantanne kohtaan 6:

Ikäihmisten palveluissa perhehoitajuutta tulisi kehittää. Tarvetta perhehoidolle on huomattavasti enemmän kuin tällä hetkellä on tarjolla. Perhehoitajien saatavuuden haasteisiin tulisi pystyä vastaamaan, jotta voidaan paremmin vastata kasvavaan ikäihmisten huolenpidon tarpeeseen sekä vahvistamaan perhehoidon asemaa palveluverkossa. Ikäihmisten perhehoidon määrät ovat vielä pieniä ja ikäihminen hyötyisi pitkäaikaisesta perhehoidon hoivasuhteesta, jossa ikäihmiset tuen tarpeisiin voitaisiin vastata kodinomaisissa olosuhteissa ja mahdollisesti niissä tilanteissa, kun ikäihminen ei vielä tarvitse tiivistä perushoitoa.

8. Kannatatteko perhehoitajan korvausoikeuden kohdistamista esityksessä ehdotettuihin tilanteisiin?

Kyllä osin

9. Voitte halutessanne esittää huomioita ja perustella kantanne kohtaan 8:

Ennakoimattomia perhehoidon muutoksia ei tilastoida ja hyvinvointialueella pidämme tärkeänä, että niitä aloitetaan tilastoimaan ja seuraamaan kansallisesti systemaattisesti laadukkaan perhehoidon kehittämiseksi. Lakiesityksessä arvioidaan yhteenvetona, että vaikka ennakoimattomia päättymisiä olisi paljonkin, vain pienessä osassa niistä on tilanne, että uutta asiakasta ei irtisanomisaikana löydy, jos päättymisen on tapahtunut asiakkaan tilanteen muutosten vuoksi, eikä perhehoitajasta johtuvista syistä. Näin ollen todennäköisesti ylimääräistä kuukauden hoitopalkkiota ei kovin usein maksettaisi. Pidämme tätä arviota epärealistisena ja epävarmana. Olisi hyvä kartoittaa tilastoa, miten paljon perhehoitoperheissä on ns. päätoimisia perhehoitajia ja miten paljon perhehoitajia, joissa molemmat ovat kodin ulkopuolisessa työssä.

Huomioitavaa on, että perhehoitaja voi toimia perhehoitajana useammalle hyvinvointialueelle. Mikäli esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen sijoitus päättyy ennakoimattomasti, eikä Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella ole osoittaa irtisanomisaikana perheeseen uutta lasta, mutta esim. Lapin hyvinvointialue sijoittaa irtisanomisaikana perheeseen lapsen, korvausta ei lienee tulisi maksettavaksi? Miten tieto tästä välittyisi Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueelle? Miten lakiehdotuksessa huomioidaan perhehoitajat ja perhehoitosuhteet, jotka toimivat yli hyvinvointialuerajojen?

Lakiesityksessä on otettava huomioon läheis- ja sukulaisuussuhteessa olevien perhehoitajien erityistilanne muihin perhehoitajiin nähden. Sukulaissijoituksissa perhehoitajalle on voitu antaa tehtävää varten yksilöity valmennus, joka on valmentanut heidät ko. lapsen tarpeita vastaamaan. Näihin perheisiin ei voida sijoittaa suoraan muita lapsia, vaan heiltä tulee edellyttää Pride-valmennukseen osallistuminen sekä hyvinvointialueen hyväksyntä perhehoitajaksi.

Lakiesityksessä todetaan, että ehdotuksella voisi olla vaikutusta siihen, että hyvinvointialue pyrki aktiivisemmin löytämään asiakkaan, joka voisi olla sijoitettavissa perhehoitajan kotiin päättyneen toimeksiantosuhteen tilalle. Hyvinvointialuetta sitoi kuitenkin edelleen voimassa olevat periaatteet siitä, millä perusteilla asiakkaalle sopiva perhehoitopaikka valitaan. Lastensuojelun perhehoidossa lähtökohtana on aina lapsen etu – lapselle etsitään sopivaa sijaisperhettä, ei sijaisperheelle sopivaa lasta. Tämä tarkoittaa, että uutta sijoitusta ei voida osoittaa sijaisperheelle, jolla ei ole mahdollisuuksia vastata sijoitettavana olevan lapsen tarpeisiin. Jokaisen sijoituksen taustalla on lastensuojelun sosiaalityön arviointiprosessi, jossa määritetään lapsen tarpeisiin sopiva sijaishuoltopaikka. Vastaavasti vammaisten henkilöiden ja ikäihmisten perhehoitosuhteiden kohdalla sopiva perhehoitopaikka määritellään asiakkaan edun ja tarpeiden mukaisesti.

Perhehoitajat toimivat toimeksiantosopimussuhteessa, jolloin heillä on myös itsellään mahdollisuus kieltäytyä uudesta toimeksiantosopimussuhteesta vedoten asiakkaiden tarpeisiin. Näemme uhkana lakiesityksen toteuttamisessa sen, että perhehoitoperhe ei välttämättä ole halukas ottamaan uutta asiakasta vielä irtisanomisaikana, koska hänellä olisi oikeus tällöin saada korvaus muutoinkin yhden kuukauden ajan. Tässä perhehoitajien intressit tulevat tarkasteluun. Jos hyvinvointialueelta ehdotetaan perheeseen uutta toimeksiantoa, eikä perhehoitaja suostu siihen, tuleeko ylimääräinen korvaus kuitenkin maksettavaksi? Kuka määrittelee sen, mitä asiakkuuksia perheisiin ehdotetaan ja mitkä ovat ne perustelut, joita perhehoitaja voi esittää, jotta ei menetä ylimääräistä korvaustaan?

10. Mitä muuta mahdollisesti haluatte lausua esityksestä:

Näkemyksemme on, että lakiesityksessä katsotaan toimeksiantosuhteista perhehoitoa liiaksi ammatillisena hoivaprosessina, missä ymmärrys perhehoidon suhdeperustaisuudesta ja korjaavien kiintymyssuhteiden merkityksestä jäävät taka-alalle. Ennakoimaton muutos voi olla iso kriisi sekä sijoitettavalle lapselle ja koko perhehoitoperheelle, ja voi vaatia (pitkäkestoistakin) työstämistä. Myös vammaiselle ja ikäihmiselle ja heidän läheisilleen ennakoimattomat muutokset hoivasuhteessa voivat olla vahingollisia, kun huomioidaan hoidettavan sairaus ja erityiset tuen tarpeet sekä perhehoitajan sopivuus hoidettavan tuen tarpeisiin vastaamisessa. Vammaisen henkilön, ja ikäihmisen hoitosuhde vaativat samoja elementtejä kuin lapsen ja perhehoitajan suhde. Hoidettava on useimmin haavoittuvassa asemassa ja voi olla täysin riippuvainen hoitajansa hoivasta ja kiintymyksestä sekä kodinomaisesta turvallisesta paikasta.

Ennakoimaton muutos ei koske pelkästään perhehoitajia, vaan perhehoitoperheen lapsia ja muita lapselle läheisiä ihmisiä. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella perhehoitoperheiden tarve on odottavia perhehoitoperheitä suurempi. Lastensuojelun perhehoidon koordinoinnissa on koko ajan aktiivinen pyrkimys yhteensovittaa perhehoitoperhettä tarvitsevan lapsen tarpeet ja perhehoitoperheen valmiudet vastata lapsen tarpeisiin. Lakitekstiä on syytä täsmentää siltä osin, että lastensuojelun perhehoidossa kyse ei ole asiakkaan löytämisestä vaan lapsen tarpeiden ja perhehoitoperheen valmiuksien yhteensovittamisesta ja sijaishuollon järjestämisvelvollisuuden toteuttamisesta.

Hyvinvointialueilla toteutetaan perhehoitoa omana toimintana ja ostopalveluna. Onko tarkoituksena, että palveluntuottajan mukanaolo prosessissa ei vaikuta siihen, sovelletaanko tätä lain kohtaa? Näkemyksemme mukaan lakiin tulisi määritellä myös se, mitä tilanteita/ millä aikarajoilla voidaan ymmärtää perhehoidon päättyminen ennakoimattomaksi. Esimerkiksi siirtymistä toiseen perhehoitoperheeseen voidaan valmistella useita kuukausia (esim. päivystysperheestä pitkäaikaiseen perheeseen, lapset ovat pitkäaikaisen toimeksiantosuhteilla päivystysperheissä tilanteissa, joissa hallinto-oikeus- prosessi on kesken) – missä tilanteessa päättyminen nähdään ennakoimattomaksi? Miten esim. koekotiutukset ja huostaanoton purut? Onko niin, että vaikka koekotiutusta alettaisiin edistää jo puolta vuotta ennen toimeksiantosopimuksen purkamista, tämä lainkohta tulisi sovellettavaksi ja voitaisiin ajatella, että toistaiseksi voimassa olevan pitkäaikaisen perhehoidon päättyminen tulee perhehoitajalle ennakoimattomana?

Esityksen taloudellisten vaikutusten arviointi on epärealistinen sekä omaishoidon että perhehoidon kustannusten osalta. Valtion tulisi kattaa lainsäädäntömuutoksista johtuvat kustannusten kasvut täysimääräisesti.

Pimper-Koivisto Leena
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue - Sosiaalijohtaja, sosiaalityön
tehtäväala